

Виховна година для учнів 3 класу

«Скажи - “НІ!” булінгу»

Мета

- *навчальна*: ознайомити учнів з поняттям, формами та структурою булінгу;
- *виховна*: виховувати почуття власної гідності; виховувати почуття емпатії та переживання до дитини, яка зазнає насильства;
- *розвивальна*: розвивати навички протидії соціальному тискові; розвивати вміння пошуку шляхів виходу зі складної ситуації; формувати навички відповідальної та безпечної поведінки.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- Розуміють значення поняття «булінг»;
- Вміють відрізнити булінг від гумору;
- наводять приклади позитивного і негативного впливу однолітків;
- розповідають, як можна відстояти власну думку;
- називають способи протистояння насиллю у своєму середовищі;
- демонструють уміння казати «Ні» на пропозиції однолітків.

Обладнання і матеріали

Класна дошка, плакат або фліпчарт і магніти.

Олівці червоного і зеленого кольорів для кожного учня.

Роздруковані додатки 1 і 2.

Хід виховної години

I. Організаційний момент

Вчитель: Створимо гарний настрій. Знайдіть мовчки очима сусіда і посміхніться йому так, щоб стало приємно і йому, і тобі. Спасибі за позитивний настрій.

II. Інтерактивна вправа «Чим ми схожі?»

Діти стоять у колі. Вчитель запрошує в коло одного з учнів на основі якої-небудь схожої риси. Наприклад: «Марічко, вийди, будь ласка, до мене, тому що у нас з тобою однаковий колір волосся ». Марічка виходить в коло і запрошує наступного учня, називаючи його по імені. Гра продовжується до тих пір, поки всі не опиняться в колі.

Вчитель:

Обговорення:

- Всі учасники вправи по черзі опинилися в центрі кола. Які емоції ви відчували, коли зверталися саме до вас?
- Чи хвилювалися ви, коли кожного наступного разу вас не обирали?

Чи важко було тому хто стояв у центрі кола знайти схожу рису в іншому? Вправа для психологічного налаштування «**Врятуй пташечку**»

Уявіть, що у вас в руках маленька беззахисна пташечка. Витягніть руки долонями догори. А тепер зігрійте її своїм рівним, спокійним подихом, повільно, по одному пальчику складіть долоні, прикладіть їх до своїх грудей, віддайте пташечці доброту свого серця. Розкрийте долоні, і ви побачите, що пташка радісно злетіла, посміхніться їй і не сумуйте, вона ще прилетить до вас.

2. Перегляд мультфільму «Жив собі чорний кіт» (Обговорення)

Запитання для обговорення: *Чи спостерігали ви таку ситуацію, коли в дитячому колективі «обирається» дитина (так звана «біла ворона»), яка відрізняється від інших або зовнішнім виглядом, або розумовими здібностями, або поведінкою і цю дитину постійно зневажають та застосовують до неї прізвиська, штовхають, чіпляються, псують особисті речі та інше?*

Які відчуття у вас викликає така ситуація?

Як, на вашу думку, почуває себе дитина, яку «обрали «білою вороною»?

●

III. Інформаційне повідомлення "Що таке булінг"

Вчитель: Усі люди різняться між собою. Одні мають білий колір шкіри, інші – чорний або жовтий. Одні люди високі, інші – невисокі. Одні стрункі, інші – повні. Люди звертають увагу на відмінності, але це не означає, що хтось є кращим за інших. Хоча в історії були випадки, коли люди лише через колір шкіри чи соціальне походження принижували інших людей, вважали їх гіршими за себе.

Мотивацією до булінгу, або цькування стають заздрість, помста, відчуття неприязні, прагнення відновити справедливість; боротьба за владу; потреба підпорядкування лідерові, нейтралізації суперника, самоствердження тощо аж до задоволення садистських потреб окремих осіб.

Як показує практика, форми шкільного булінгу можуть бути різними:

- систематичні кепкування з будь-якого приводу (від національності до зовнішнього вигляду дитини);
- задирство;
- фізичні і психічні приниження;
- різного виду знущання;
- бойкот та ігнорування;
- псування особистих речей та ін.

Булінг може проявлятися у вигляді **психологічного тиску** (образи, приниження, погрози, ігнорування тощо) та **фізичних знущань** (удари, поштовхи, принизливий фізичний контакт, побиття та інше). Не рідко фізичний і психологічний тиск об'єднуються. Хулігани (булі) надзвичайно винахідливі. Новітній їхній "винахід" — **кібербулінг**, тобто знущання з використанням електронних засобів комунікації.

IV. Інтерактивна вправа на перевірку розуміння виду булінгу (Учні об'єднуються в 4 групи, знайомляться з інформацією на картках «Форми шкільного булінгу», та розповідають іншим трьом групам.)

Картка №1 Фізичний булінг – умисні поштовхи, удари, стусани, побої, нанесення інших тілесних ушкоджень, різного виду знущання, образливі жести або дії, фізичні приниження тощо.

Картка №2 Економічний булінг – це крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей жертви, вимагання грошей тощо, інші дії з майном (крадіжка, грабіж, ховання речей жертви, примус що небудь украсти);

РЕГІОНАЛЬНА
ПРАВОВА
ДОПОМОГА

Регіональний центр з надання
бесплатної юридичної
консультації дітям та
у Харківській області

❑

**ЕКОНОМІЧНИЙ
БУЛІНГ**

●

крадіжки, пошкодження одягу
та будь-яких інших речей
жертви, вимагання грошей,
цінностей, відбирання їжі,
будь-якого майна жертви тощо

Картка №3 Психологічний булінг – насильство, пов’язане з дією на психіку, що завдає психологічного травмування шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, образливе ім’я, з яким постійно звертаються до учня, обзивання, поширення образливих чуток, словесне приниження, бойкот й ігнорування, залякування, використання агресивних жестів та інтонацій голосу для примушування здійснювати певні дії, систематичні кепкування з будь-якого приводу, задержуватись, ігнорування або ізоляція (коли якась дитина навмисно ізолюється, виганяється або ігнорується частиною учнів або всім класом), психологічне приниження, погрожування тощо;

Психологічний (словесний) - це словесне знущання або залякування за допомогою жорстоких слів, яке включає в себе постійні образи, погрози і неповажні коментарі про будь-що (про зовнішній вигляд, релігію, етнічну приналежність, особливості стилю одягу, т. і.).

Картка №4 Кібербулінг – спосіб знущання з використанням електронних засобів комунікації, зокрема приниження й цькування за допомогою мобільних телефонів, гаджетів, Інтернету (пересилання неоднозначних зображень і фотографій, обзивання, поширення чуток, знімання на відео бійок чи інших принижень і викладання відео в мережу Інтернет, цькування через соціальні мережі тощо).

ЕЛЕКТРОННИЙ БУЛІНГ (КІБЕРБУЛІНГ)

активні дії, спрямовані на завдання психологічної травми шляхом приниження за допомогою мобільних телефонів, мережі Інтернет, інших електронних пристроїв (знімання на відео бійок чи інших принижень, цькування через соціальні мережі тощо).

3. Практична вправа «Скріпка»

(Кожному учню роздається канцелярська скріпка. Учні слухають казку, та виконують певні дії на прохання вчителя.)

Казка про Скріпку

1. Жила-була дівчинка, Скріпочка. Вона була дуже життєрадісна, весела, товариська дівчинка. (Просто скріпка)
2. Одного разу однокласники дали їй образливе прізвисько, і в неї виникло запитання – чому? (Завдання: зробіть із скріпки «знак питання»)
3. Іншого разу вона знайшла свій портфель у шкільному туалеті й дуже засмутилася. (Завдання: спробуйте зробити «похмурість»)
4. Після закінчення уроків Скріпочка вийшла погуляти на подвір'я, де інші дівчата почали чіплятися до неї, ображати й дали їй стусана. (Завдання: зі скріпки зробити «знак оклику»)
5. І Скріпочка задумалася, що ж їй робити? Хто її захистить? (Завдання: зробити «знак питання»)
6. Та однак вона часто згадує той момент, коли її ніхто не ображав, і хоче, щоб все було так, як раніше. (Завдання: спробувати зробити смайлик)

А тепер, увага! Спробуйте зробити скріпку такою, як вона була раніше!

Обговорення - Чи змогли ви зробити скріпку такою, як вона була спочатку? Чому?

- Чи може людина (дитина), залишатися такою, якою була, після того, як над нею почали знущатися? Чому?(Думки учнів)

4.Притча «Все залишає свій слід».

Жив-був один дуже запальний і нестриманий молодий чоловік. І ось одного разу його батько дав йому мішечок з цвяхами і сказав, щоб кожен раз, коли він не стримає свого гніву, вбити один цвях в стовп огорожі. У перший день в стовпі було декілька десятків цвяхів. Другого дня ще більше. Наступного тижня він навчився стримувати свій гнів, і з кожним днем число забитих в стовп цвяхів стало зменшуватися. Хлопець зрозумів, що легше контролювати свій гнів, ніж забивати цвяхи. Нарешті прийшов день, коли він жодного разу не втратив контроль над своїми емоціями. Він розповів про це своєму батьку і той сказав, що цього разу кожен день, коли синові вдасться стриматися, він може витягнути зі стовпа по одному цвяху. Йшов час, і прийшов день, коли він міг повідомити батька про те, що в стовпі не залишилося жодного цвяха. Тоді батько взяв сина за руку, підвів до огорожі і сказав: «Ти непогано впорався, але ти бачиш, скільки в стовпі дірок? Він вже ніколи не буде таким як раніше.

Визначення поняття булінгу “Так” -Ні!”

Роздайте дітям олівці червоного і зеленого кольорів. Зачитайте ситуацію та запропонуйте підняти червону картку, якщо йдеться про негативний вплив однолітків, або зелену, якщо — про позитивний.

- Однокласники разом сміються з жарту, який розповів їх товариш.
- Однокласники сміються зі свого друга, тому що він забудькуватий.

- Дівчата грають на перерві в командну гру і не беруть свою однокласницю
- Однокласниця принесла цукерки і ділиться ними зі своїми друзями
- На змаганнях капітан команди вибирає учасників
- Однокласниця поширила неправдивий допис в соцмережах про їх товаришку.

V. Завдання на розвиток вміння розпізнавати булінг, його форми.

Вчитель:Прочитайте уривок «Як Незнайко складав вірші» М.Носов. (Додаток 1).

Обговорення

- Поміркуйте чому друзі образились на Незнайкові вірші?
- Який вид цькування використав Незнайко?
- Чому не варто дражнити інших?

Висновки.У кожної людини є свої, індивідуальні рівні сприйняття гумору чи здатності до кепкування , тому варто подумати чи доречно буде пожартувати у ситуації у якій ви знаходитесь.

VI. Інформаційне повідомлення “Як діяти, коли тебе цькують”.

Перегляд відеоролика. «Поради для дітей»

Вчитель : Дітки, зараз ми з вами зачитаємо поради, які можуть допомогти нам впоратися з ситуаціями, коли ми зазнаємо тиску або цькування. Щоб у складних ситуаціях ми почували себе безпечно ми збережемо ці поради і почіпимо їх на “куточок допомоги”. Він стане нам у нагоді, коли ми будемо розгублені чи через емоції забудемо, як правильно вчинити.

(Дітки виходять до дошки і зачитують поради. Потім прикріплюють їх у “куточок допомоги”)

Як впоратися з ситуацією самотійно

- Ігноруйте кривдника. Якщо є можливість, намагайтесь уникнути сварки, зробіть вигляд, що вам байдуже і йдіть геть. Така поведінка не свідчить про боягузтво, адже, навпаки, іноді зробити це набагато складніше, ніж дати волю емоціям.
- Якщо ситуація не дозволяє вам піти, зберігаючи самовладання, використайте гумор. Цим ви можете спантеличити кривдника/кривдників, відволікти його/їх від наміру дошкулити вам.
- Стримуйте гнів і злість. Адже це саме те, чого домагається кривдник. Говоріть спокійно і впевнено, покажіть силу духу.
- Не вступайте в бійку. Кривдник тільки й чекає приводу, щоб застосувати силу. Що агресивніше ви реагуєте, то більше шансів опинитися в загрозливій для вашої безпеки і здоров'я ситуації.

- Не соромтеся обговорювати такі загрозливі ситуації з людьми, яким ви довіряєте. Це допоможе вибудувати правильну лінію поведінки і припинити насилля.

- Виховання здорових стосунків
- Не залишатися байдужими
- Сприймати людину такою яка вона є
- Соціальний стан не є приводом для цькування
- Заздрість - негативна риса людини
- Сильніший- не означає розумніший
- Особистий приклад
- Поважати думки та погляди інших
- Доброзичливість
- Милосердність
- Повага
- Підтримка одне одного
- Поважати право кожного бути самим собою
- Фізичні вади (це не вина дитини)
- Готовність до примирення
- Визнання своїх помилок
- Вміння вибачатися та вибачати
- Комунікабельність

- Привернути до себе увагу можна гарними вчинками
- Підвищувати свою самооцінку.

VII. Вправа "Я зможу допомогти" (Додаток 2).

***Мета:** вироблення навичок безпечної поведінки у конкретній ситуації, пошук шляхів захисту у ситуації булінгу.*

(Попередньо потрібно поділити учнів на 3 підгрупи)

Вчитель: Ви працюєте у підгрупах. Кожна підгрупа отримає певну ситуацію, де здійснюється насильство. Ваше завдання полягає у тому, щоб допомогти жертві та знайти для неї шляхи захисту та безпечної поведінки. Допомогою вам можуть бути рекомендації, про які ми говорили у попередній вправі з нашого “куточка допомоги”.

Питання для обговорення:

1. Чи були труднощі при виконанні завдання? Якщо так, то у чому саме?
2. Які емоції чи переживання ви відчували до дітей, які опинилися у складних ситуаціях?
3. Які б поради ви би радили застосувати героям?

(Наголосіть на необхідності звертатися до дорослих для того, щоб припинити насилля).

VIII. Підсумок заняття:

Вчитель: Ви, напевно, знаєте дітей, яким подобається демонструвати

свою силу. Вони обирають когось слабшого і починають кривдити: дражнити, розпускати про нього плітки чи навіть штовхати, бити, псувати його речі.

Ви маєте знати, що все це — не забавки, а ганебні прояви насилля, яке є дуже небезпечним для всіх його учасників. Діти, які стають жертвами насилля, почуваються жахливо. Вони починають гірше вчитися, часто хворіють, відмовляються ходити до школи. Однак і ті, хто їх ображає (агресори),

даремно вважають себе героями. Насправді їх ніхто не любить. У них немає справжніх друзів, а є лише підлабузники, які бояться стати наступними жертвами. Ті, хто мовчки спостерігає і не втручається у конфлікт, звикають миритися з несправедливістю і коритися злу. Якщо ви стали жертвою або свідком насилля, ніколи не терпіть цього! Розкажіть про все дорослим, яким довіряєте: батькам, учителеві, шкільному психологові. **ВИСНОВОК:** Відмінності доповнюють і збагачують суспільство. Щоб жити в світі, людям треба навчитися жити, вирішуючи проблеми і завдання на основі взаєморозуміння.

І пам'ятайте одну і заповідей Божих : “Люби ближнього свого як самого себе”.

4.

Слово вчителя

Мій улюблений світ -

Без насильства,

Без жорстокості, болі і зла,

Де народом заспівана пісня

Містить тільки хороші слова.

Мій улюблений світ – це не казка,

А реальне щасливе життя,

Бо звільнивши наш світ від насильства,

Можна сміло іти в майбуття.

- На цьому нашу виховну годину закінчено. Я бажаю вам міцного здоров'я, даруйте добро людям, які вас оточують, позитива всім вам.

До нової зустрічі.

Додаток 1.

Незнайко прийшов додому й одразу взявся складати вірші. Цілісінький день він ходив по кімнаті, дивився то на підлогу, то на стелю, брався руками за підборіддя і щось бурмотів собі під ніс. Нарешті вірш був готовий, і він сказав:

— Послухайте, братці, якого вірша я склав.

— Ану, ану, про що той вірш? — зацікавилися всі.

— Це я про вас склав, — признався Незнайко. — Ось про Знайка слухайте:

Знайко йшов гулять на річку,

перестрибнув через овечку.

— Що? — закричав Знайко. — Коли це я стрибав через овечку?

— Ну, це тільки у віршах так говориться, для рими, — пояснив Незнайко.

— Так ти що, задля рими вигадуватимеш на мене всілякі нісенітниці? — спалахнув Знайко.

— Звичайно, — відповів Незнайко. — Навіщо ж мені вигадувати правду? Правда, вона й так є.

— От спробуй ще, тоді знатимеш! — погрозив Знайко. — Ану, що

ти там про інших склав?

— Ось послухайте про Поспішайка, — сказав Незнайко.

Поспішайко був голодний, він прас холодний.

— Братці! — закричав Поспішайко. — Що він про мене вигадує!

Ніколи я холодної праски не ковтав.

— Та ти не галасуй, — відповів Незнайко. — Це я просто для рими сказав, що прас був холодний.

— Та я взагалі праски не ковтав — ні холодної, ані гарячої! — кричав Поспішайко.

— А я і не кажу, що ти проковтнув гарячу, так що можеш заспокоїтись. Ось послухайте краще вірш про Якосьбудька.

В Якосьбудька під подушкою
лежить солодка пампушка.

Якосьбудько підійшов до свого ліжка, заглянув під подушку й сказав:

— Брехня! Ніякої пампушки тут немає.

— Ти нічого не розумієш у поезії, — відповів Незнайко. — Це для рими так говориться, що лежить, а насправді не лежить. Ось ще про Пілюлька склав.

— Братці! — закричав Пілюлька. — Треба припинити це знущання! Невже ми будемо спокійно слухати, що він тут бреше на всіх?

— Досить! — закричали всі. — Ми не хочемо більше слухати! Це не вірші, а якісь дражнилки.

Тільки Знайко, Поспішайко і Якосьбудько кричали:

— Нехай читає! Прочитав про нас, то хай і про інших читає.

— Не треба! — кричали інші. — Ми не хочемо.

— Ну, якщо ви не хочете, то я піду прочитаю сусідам, — сказав Незнайко.

— Що? — закричали тут усі. — Ти ще підеш перед сусідами нас соромити? Тільки спробуй! Можеш тоді й додому не приходити.

— Ну, гаразд, братці, не буду, — згодився Незнайко. — Тільки ви

не сердьтеся на мене.

Відтоді Незнайко більше не складав віршів.

Дода

ток 2.

Ситуація 1.

Вона як завжди сиділа за партою, хоча всі її однолітки метушилися та галасували під час перерви. Світлана спостерігала щодня одну й ту саму картину: дівчатка весело сміються, жартують та кокетливо поглядають на хлопців. Звичайно, адже вони не носять цих потворних окулярів та брекетів на зубах. Через них вона терпіла стільки знущань та насмішок серед однокласників..! Тільки вдома вона могла насолодитися любов'ю та теплом, яке дарували їй її батьки.

Порожній клас. За партою самотньо сидить Світлана. До неї підходять двоє дівчат. Це її однокласниці. Починають насміхатися з дівчинки: забирають окуляри, кидають на підлогу зошити та книжки, топчуть їх. Дівчинка починає плакати.

Ситуація 2.

Кожен ранок Максима починався з того, що він чув чергову сварку батька та матері. Так сталося і цього разу. Він проспав і похапцем одягнувся і вибіг на вулицю. Снідати не хотілось, та й ні мама, ні тато не помітять, що його вже нема. Він звик. Адже давно його у сім'ї не помічали.

До школи також не хотілося іти. Адже там старші хлопці знову почнуть знущатися з нього: чіпляти на спину образливі прізвиська, давати стусани, ставити підніжки. Було дуже важко, адже пожалітися було нікому...

Школа. Продзвенів дзвінок на перерву. Із засмученим обличчям Максим вийшов з класу.

В цей час до нього підійшли троє старшокласників. Почали знущатися, насміхатися. Один з них поплескав Максима по спині, причепивши листок з написом «Вдар мене». Хлопець про це не знав. Максима боляче штовхнули і він упав. Було дуже боляче. На очі навернулися сльози.

Ситуація 3.

Колись Саша жив у щасливій та повноцінній сім'ї. Але після розлучення батьків мати була постійно зайнята. А він так хотів уваги та тепла. Адже він також важко переживав розлучення батьків хоча і не показував цього. Через це він почав погано вчитися. Часто конфліктував з вчителями та дітьми.

Цей день у школі не був винятком. Після уроку він побився з однокласником, нагрубив вчительці, яка зробила йому зауваження і як завжди прийшов на уроки не підготовленим. Однокласники Сашка незлюбили і часто насміхалися та не приймали у спільну компанію. Але він не виказував свого болю через це. Насправді йому було страшно...

Школа. Уроки давно закінчилися. Всі порозходилися. Сашкові не хотілося іти додому.

Сашко одягає свою куртку. В цей час підходять двоє старшокласників, пропонують цигарку. Сашко, спочатку вагається, а потім наважується піти з ними закурити. Виходячи з гардеробу, старшокласники починають вимагати у хлопця гроші. Сашко пояснює, що у нього немає грошей. Хлопців це обурює і вони починають його бити.

Ситуація 1.

Вона як завжди сиділа за партою, хоча всі її однолітки метушилися та галасували під час перерви. Світлана спостерігала щодня одну й ту саму картину: дівчатка весело сміються, жартують та кокетливо поглядають на хлопців.

Звичайно, адже вони не носять цих потворних окулярів та брекетів на зубах. Через них вона терпіла стільки знущань та насмішок серед однокласників..! Тільки вдома вона могла насолодитися любов'ю та теплом, яке дарували їй її батьки.

Порожній клас. За партою самотньо сидить Світлана. До неї підходять двоє дівчат. Це її однокласниці. Починають насміхатися з дівчинки: забирають окуляри, кидають на підлогу зошити та книжки, топчуть їх. Дівчинка починає плакати.

Ситуація 2.

Кожен ранок Максима починався з того, що він чув чергову сварку батька та матері. Так сталося і цього разу. Він проспав і похапцем одягнувся і вибіг на вулицю. Снідати не хотілось, та й ні мама, ні тато не помітять, що його вже нема. Він зник. Адже давно його у сім'ї не помічали.

До школи також не хотілося іти. Адже там старші хлопці знову почнуть знущатися з нього: чіпляти на спину образливі прізвиська, давати стусани, ставити підніжки. Було дуже важко, адже пожалітися було нікому...

Школа. Продзвенів дзвінок на перерву. Із засмученим обличчям Максим вийшов з класу.

В цей час до нього підійшли троє старшокласників. Почали знущатися, насміхатися. Один з них поплескав Максима по спині, причепивши листок з написом «Вдар мене». Хлопець про

це не знав. Максима боляче штовхнули і він упав. Було дуже боляче. На очі навернулися сльози.

Ситуація 3.

Колись Саша жив у щасливій та повноцінній сім'ї. Але після розлучення батьків мати була постійно зайнята. А він так хотів уваги та тепла. Адже він також важко переживав розлучення батьків хоча і не показував цього. Через це він почав погано вчитися. Часто конфліктував з вчителями та дітьми.

Цей день у школі не був винятком. Після уроку він побився з однокласником, нагрубив вчительці, яка зробила йому зауваження і як завжди прийшов на уроки не підготовленим. Однокласники Сашка незлюбили і часто насміхалися та не приймали у спільну компанію. Але він не виказував свого болю через це. Насправді йому було страшно...

Школа. Уроки давно закінчилися. Всі порозходилися. Сашкові не хотілося іти додому.

Сашко одягає свою куртку. В цей час підходять двоє старшокласників, пропонують цигарку. Сашко, спочатку вагається, а потім наважується піти з ними закурити. Виходячи з гардеробу, старшокласники починають вимагати у хлопця гроші. Сашко пояснює, що у нього немає грошей. Хлопців це обурює і вони починають його бити.

Анкета для учнів

«Булінг та його прояви в підлітковому віці»

1. Твій вік:

- 9-11 років; - 12-14 років; - 15-16 років.

2. Чи знаєш ти, що таке насильство?

- так; - ні.

3. Чи присутнє насильство в твоїй школі?

- так; - ні; - важко відповісти.

4. Чи знаєш ти, що таке булінг?

- так; - ні; - важко відповісти.

5. Чи зазнавав ти приниження в школі?

- так; - ні.

6. Якщо зазнавав, то якого?

- морального; - фізичного;

- нападу з боку групи; - пограбування; - сексуальної загрози.

7. Чи був ти свідком чи жертвою булінгу?

- так; - ні.

8. Чи спостерігається явище булінгу в твоїй школі?

- так; - ні.

9. З якими приниженнями ти стикався в школі?

- образи; - глузування;

- використання прізвиськ; - побиття, ляпаси, штовхання;

- словесні натяки сексуального характеру.

10. Де на ваш погляд, підлітки найчастіше стикаються з проявами булінгу?

- по дорозі до школи;

- вулиця біля школи;

- територія за школою;

- шкільний коридор;
- шкільний туалет.

11. Хто найчастіше є агресорами?

- однолітки; - група однолітків;
- старшокласник; - група старшокласників.

12. Чи були ви в ролі жертви, коли інші школярі знущалися над вами?

- так, інколи; - так, декілька разів на місяць;
- так, декілька разів на тиждень; - майже щодня; - ні.

13. Чи зверталися ви по допомогу і до кого саме?

- не звертався (лася) по допомогу;
- звертався (лася) до батьків;
- звертався (лася) до друзів
- звертався (лася) до класного керівника чи вчителів;
- звертався (лася) до психолога.

14. Що можна зробити для покращення стосунків у школі?

- взаємне позитивне ставлення один до одного;
- нічого не потрібно змінювати;
- влаштовувати більше поїздок класом та більше спілкуватися між собою;;
- щоб погані учні не заважали вчитися решті;
- щоб вчителі ставилися однаково добре до всіх учнів;
- щоб старші не ображали молодших.